

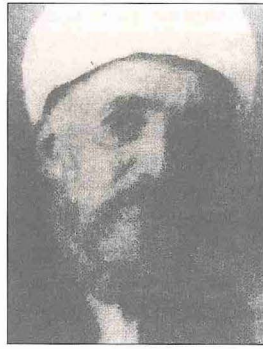
KORÇA, Hâfız Ali

(1873-1956)

Arnavut asıllı âlim ve şair.

Arnavutluk'un Korça kasabasında doğdu. Küçük yaşta hâfız oldu. İlk ve orta öğrenimini Korça'da tamamladıktan sonra İstanbul'a gitti. Burada dinî ilimler okudu, Arapça, Farsça ve Fransızca'sını geliştirdi. Ardından Korça'ya dönerek kurucusu sayıldığı ilkokullarda matematik, coğrafya ve Türkçe öğretmenliği yaptı. Ağustos 1909'da düzenlenen Debre Kongresi'nde eğitim ve öğretimin Arnavutça yapılması için karar alınmasında etkili oldu. Aynı yıl yapılan Elbasan Kongresi'ne de katılarak Balkanlar'da yaşayan müslümanlara daha iyi hayat şartlarının sağlanmasını amaç edinen Terakkî Örgütü'nün başkanlığına seçildi. Bu örgüt, otuz dört ilkokulun yanı sıra büyükler için de yirmi dört okul açmıştır. 1914 yılında Eğitim Bakanlığı müsteşarlığına tayin edilen Hâfız Ali iki yıl sonra İşkodra başmüftülüğüne getirildi. 1918'de çalışmalarını sürdürmek için Tiran'a gitti. Burada İslâmî ilimlerin okutulduğu orta dereceli bir medrese açtı. Arnavutluk'taki medreselerde eğitim öğretim programlarının çağdaş hale getirilmesi, seviyesinin yükseltilmesi, buralardan mezun olan öğrencilerin diğer İslâm ülkelerinde yüksek öğrenim yapabilmeleri için çaba gösterdi. Diğer bazı araştırmacılarla birlikte Arnavut dili üzerinde de çalışmalar yapan Hâfız Ali orta okullar için Arap dil bilgisi kitapları hazırladı. Bir süre Durs, Tiran, Debre ve Pogradets yörelerinde eğitim öğretim müdürlüğü görevini yürüttü. İslâmî kimliği ve tavri sebebiyle komünistlerin etkili olduğu dönemde baskılara maruz kalan Hâfız Ali 1947 yılında Tiran'dan Kavaya'ya sürüldü. Burada münzevi bir hayat yaşadı ve 31 Aralık 1956'da vefat etti.

Eserleri. 1. *Mevludi* (Korçë 1900). Manzum bir mevlit kitabıdır. 2. *Treqint-e-tri fjalët të Imami Aliut* (Korçë 1900). Eserde Hz. Ali'nin 303 sözü açıklanmaktadır. 3. *Historija e shenjtë edhe të katër halifetë* (Kutsal tarih ve dört halife; Tiran 1900). Manzum bir eserdir. 4. *Abetare* (Alfabe; Korçë 1910). Arnavutça öğretmek amacıyla hazırlanmıştır. 5. *Alfabeti Aresisht* (Arap alfabesi; Shkodër 1914). 6. *Gramatika, Syntaksa Shqip-Aresisht edhe fjalime* (1916, baskı yeri yok). Arapça gramer kitabıdır. 7. *Jusufi me Zeli-*

Hâfız
Ali Korça

hanë (Yûsuf ve Züleyha; Elbasan 1923). 8. *Shtat ëndrat e Shqipërisë* (Arnavutluk'un yedi rüyası; Tiranë 1924). Millî duygular ve vatan sevgisinin ön planda olduğu eserde müslümanlara uygulanan soy kırımı konu edilmektedir. 9. *Bolshevizma çkatërimi i njerëzimit* (İnsanlığı çökerten bolşevizm; Tiran 1925). 10. *Kur'ani i Madhëneshim e Thebi i tij* (Yüce Kur'an ve özü; Shkodër 1926). Fâtîha sûresinin meâl ve tefsiridir. 11. *Myslimanija* (Müslümanlık; baskı yeri ve tarihi yok).

Ayrıca Sa'dî-i Şîrâzî'nin *Gülistân*'ı ile (*Gjylistani, Trëndafilishta e Sadist*, Tiranë 1918) Ömer Hayyâm'ın rubâilerini (*Rubajjati-Katroret e Umer Khajjamit*, Tiran 1930) Arnavutça'ya çeviren Hâfız Ali'nin Kur'an-ı Kerîm tefsiri, *Kelîle ve Dimne* tercümesi, İslâm inancı, din felsefesi, partilerin İslâm'daki yeri ve İslâm dininin yayılmasına dair eserleri ile diğer bazı çalışmaları henüz yayımlanmamıştır. Hâfız Ali'nin yazıları *Dielli, Korça, Zani i Natë, Diturija, Koha* gibi dergi ve gazetelerle *Akşam, Aks-i Sadâ ve Sûrât-ı Müstakîm* gibi İstanbul'daki yayın organlarında çıkmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Abdyl Ypi, *Kongresa e Dibrës edhe H. Ali Korça*, [baskı yeri yok] 1918, s. 4-32; Ali Vishko, *Kongreset e Alfabetit dhe të Shkollës Shqipe*, Shkup 1922, tür.yer.; Hysni Myzyri, *Shkollat e Para Kombëtare Shqipe*, Tiranë 1973, s. 131-132; Dhimitër S. Shuteriqi v.dğr., *Historia e Letërsisë Shqipe I-II*, Prishtinë 1975, s. 434-459; Ibrahim Hoxha, *Njëpër Udhën e Penës Shqiptare (Libri Shkollor)*, [baskı yeri ve tarihi yok], s. 296; Rexhep Qosja, *Historia e Letërsisë Shqipe-Romantizmi II*, Prishtinë 1984, tür.yer.; Muhammed Piraku, *Kultura Kombëtare Shqiptare Deri në Lidhjen e Prizrenit*, Prishtinë 1989, tür.yer.; Ismail Ahmedî, *Hafiz Ali Korça-Jeta dhe Vepra*, Shkup 1999, tür.yer.; Mahmud Hysa, *Alamiada Shqiptare II-Studime dhe Recension*, Shkup 2000, s. 84-103, 121-159; Hasan Kaleşi, "Mevludi kod Arbanasa", *Zbornik Filozofskog Fakulteta, IV/2*, Beograd 1959, s. 357; a.mlf., "Albanska Aljamijado Književnost", *POF*, sy. 16-17 (1970), s. 68.

İSMAİL AHMEDİ

KORÇE

(bk. GÖRİCE).

KORDOFAN

Sudan Cumhuriyeti'nde tarihî bir bölge.

Klasik İslâm coğrafyacılarının kitaplarında anılmayan Kordofan (halk arasında Kordofâl) isminin nereden geldiği kesin olarak bilinmiyorsa da bölgedeki küçük bir tepenin adından ya da Nûbe dillerinde "erkekler" anlamını taşıyan *kurta* kelimesinden kaynaklandığı sanılmaktadır. Beyaz Nil vadisiyle Dârfûr arasında yer alan bölgede Kuzey Kordofan (2000 tah. 1.439.930), Güney Kordofan (2000 tah. 1.066.117) ve Batı Kordofan (2000 tah. 1.078.330) adlı üç ayrı idarî bölge (vilâyet) bulunmaktadır. Kordofan'ın toplam yüzölçümü 380.255 km² kadardır ve bölgenin merkezi aynı zamanda Kuzey Kordofan'ın da merkezi olan Ubeyyid'dir (Ubeyd); Güney Kordofan'ın merkezi Kâdüglî, Batı Kordofan'ın ise Fûlâ'dır.

Kordofan'ın coğrafi yapısı kuzey ve güney kesimleri arasında önemli farklılıklar gösterir. Güneydeki Nûbe dağlarının yüksekliği doğu yönünde 900 metreye kadar ulaşır. Bu kesimde irili ufaklı pek çok tepe bulunur. Bölgenin geriye kalan düz ve hafif dalgalı arazisi tarım yapmaya elverişli killi topraklardan meydana gelir. Kumlu toprakların çoğunlukta olduğu kuzeyde ise arazi düzdür ve daha kuzeye doğru gittikçe çöllere dönüşür. İklim ve bitki örtüsü kuzey, orta ve güney kesimlerinde farklılık gösterir. Yağışların son derece az görüldüğü kuzeye oranla orta ve güneydeki Nûbe dağlarının hâkim bulunduğu yerlerde haziran-eylül ayları arasında yağmur yağar. Orta ve güney kesimlerde tarım yapılabilir. Kordofan'da karmaşık bir yapı arzeden nüfus çeşitli unsurlardan oluşmaktadır. Bölgenin kuzey ve orta kısımlarında müslümanlar, güneydeki tepelerin yüksek kısımlarında ise daha çok animist inançlara ve mahallî geleneklere bağlı yerli halk yaşamaktadır. XIV. yüzyılda buraya göç eden Araplar her tarafa yayılarak yerli halkla kaynaşmıştır. Arapça konuşan ve kendilerini etnik bakımdan Arap sayan bugünkü müslümanların atalarının Mısır'ın ve Libya'nın yanı sıra başka yerlerden de geldikleri ve yerli kadınlarla evlenerek kökleştikleri bilinmektedir. Göçebe ve yarı göçebe bir hayat süren Arap ka-

bilelerinden Kebâbîş, Dâr Hâmid, Hamer ve Bideyriyyeler bölgenin kuzey ve orta kesimlerinde, Bakkâre, Mesîriyye, Humr ve Hevezmeler güneyinde bulunmaktadır. Kuzeyde yarı çöl halindeki topraklarda oturan Kebâbîşler deve ve koyun, güneydeki Bakkâreler sığır yetiştiriciliği ile meşhurdur. Orta kesimde ise Arap olmayan Fûrlar, Rizaykatlar ve Teâişeler yaşamaktadır. Bölgenin en önemli şehirleri XVIII. yüzyılda kurulan Ubeyyid, Bâre, Üm-mû Ruvâbe ile Rahad'dır. Ekonomi tarım ve hayvancılığa dayanır. Bâre'nin kuzeyindeki çöküntü alanında sulu tarım, Nûbe tepelerinin eteklerinde ise çapa tarımı yapılmaktadır. Elde edilen keten, tütün, buğday, mısır, yer fıstığı gibi ürünlerin yanında çeşitli sebzeler de bulunur. Şehirlerde yaşayan halk deve kuşu tüyü, hurma, fildişi ve Arap zambkı ticaretiyle dericilik ve demircilik gibi zanaatlarla uğraşır.

Kordofan'a XIV. yüzyılda vuku bulan müslüman göçlerinden sonra XVI. yüzyılda Func Sultanlığı'nın bölgenin özellikle orta kesimlerini etkisi altına aldığı sıralarda yeni bazı müslüman grupları gelip yerleşti. Yine yerli kadınlarla evlenen bu müslümanlar İslâmiyet'in yayılmasında önemli rol oynadılar. Bu çağlarda Kordofan'ın İslâmlaşmasında Hicaz'dan gelen bazı din âlimleriyle mücahidler de etkili oldular. XVII. yüzyılın sonlarında bugünkü Çad'ın doğusunda Dârfûr Sultanlığı kurulduktan sonra Kordofan bu devletle Func Sultanlığı arasında bir tampon bölge haline geldi; Sennâr'daki Func Sultanlığı doğu ve orta, Dârfûr Sultanlığı da batı kesimlerine hâkim olmaya çalıştı. Kordofan bu çağda Kızıldeniz'den Afrika içlerine doğru uzanan ticaret yolu üzerinde bulunduğundan önemliydi; Şendi'ye ve Sevâkin'e giden ticaret yolları Ubeyyid'den geçiyordu. Yüzyılın sonlarına doğru Dârfûr'un Kordofan üzerindeki hâkimiyetine karşı başlatılan halk ayaklanması başarısızlıkla sonuçlandı ve Dârfûr Sultanı Muhammed Teyrab bölgeyi tamamen işgal ederek ülkesine kattı. Kordofan'a yerleşen Dârfûrlu idareciler Arap zambkı, deve kuşu tüyü ve köle ticaretini desteklediler.

XIX. yüzyılın ilk çeyreğinde Kordofan, Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa'nın gönderdiği Defterdar Mehmed Hüsrev Bey tarafından ele geçirilerek Osmanlı-Mısır idaresine bağlandı (1821). Bâre'deki Dârfûr askerî garnizonu yıkıldı ve Osmanlı-Mısır Sudanı'nın müdüriyetlerinden biri haline getirilen bölgenin merkezi Ubeyyid oldu. Kordofan'daki Osmanlı-Mısır hâkimiyeti

Muhammed Ahmed el-Mehdî ayaklanması ile son buldu. Ocak 1883'te Ubeyyid'e giren Mehdî'nin kuvvetleri kısa zamanda diğer şehirleri de ele geçirdi. Bununla birlikte bazı kabileler Mehdî'nin hâkimiyetini kabul etmeyerek İngilizler'le iş birliği yaptı. Bu dönemde Kordofan Mehdî'nin bir vekili tarafından yönetildi. 1898'de Mehdî'nin ölümünden sonra yerini alan ve laik bir yönetim kuran Abdullah b. Muhammed et-Teâyişi ile adamlarının H. Kitchener tarafından ortadan kaldırılmasının ardından Sudan'ın İngiliz-Mısır ortak idaresine geçmesi sırasında Kordofan'da ortam çok karışık ve yeni yönetimin duruma hâkim olması ancak zaman içinde gerçekleşti. 1911'de Ubeyyid'i Hartum'a bağlayan demiryolunun yapılması, Arap zambkı ticaretinin canlanmasına ve Ubeyyid'in gelişmesine katkıda bulundu. Mısır-İngiliz ortak yönetimi döneminde bir müdüriyet olan Kordofan'daki askerî yönetim, 1920'lerde mahallî kabile başkanlarına da yer verilen dolaylı yönetime dönüştürüldü. Sudan'ın bağımsızlığını kazanmasından (1956) sonra gerçekleştirilen yeni düzenlemeler çerçevesinde Kuzey Kordofan ve Güney Kordofan olmak üzere iki müdüriyete ayrıldı. Ancak son zamanlarda yapılan yeni idarî düzenlemelerle Kuzey ve Güney Kordofan'ın batı kesimlerinde bir de Batı Kordofan vilâyeti oluşturuldu.

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammed Mîhrî, *Sûdan Seyahatnâmesi*, İstanbul 1326, s. 319-322; P. M. Holt, *Egypt and the Fertile Crescent: 1516-1922*, London 1966, s. 180-182, 206; R. C. Stevenson, "Some Aspects of the Spread of Islam in the Nuba Mountains (Kordofan Province, Republic of the Sudan)", *Islam in Tropical Africa* (ed. I. M. Lewis), Oxford 1966, s. 208-232; Abdülmecid Âbidîn, *Târîhu's-sekâfeti'l-'Arabîyye fi's-Sûdân*, Beyrut 1967, tür.yer.; I. R. Smith, *The Emin Pasha Relief Expedition: 1886-1890*, Oxford 1972, s. 20-21; Afaf Lutfi al-Sayyid Marsot, *Egypt in the Reign of Muhammad Ali*, Cambridge 1984, s. 205; P. M. Holt - M. W. Daly, *A History of the Sudan*, London 1988, s. 6, 7, 10, 53; J. W. Crowfoot, "Kordofan", *IA*, VI, 855; R. S. O'Fahey, "Kordofan", *El²* (Fr.), V, 264-266; "Kordofan", *ABr.*, XIII, 513-514.

DAVUT DURSUN

KORE CUMHURİYETİ

Doğu Asya'nın
Kore yarımadasında devlet.

Kore yarımadasının güneyinde yer alan ve daha çok Güney Kore adıyla bilinen Kore Cumhuriyeti, 1910 yılından itibaren Japonya'nın sömürgesi durumunda olan

eski Kore Krallığı topraklarının II. Dünya Savaşı'ndan sonra ikiye ayrılmasıyla 15 Ağustos 1948 tarihinde kuruldu. Yüzölçümü 98.477 km², nüfusu 48.066.900'dür (2001); en önemli yerleşim merkezleri başşehir Seul ile (11.019.900) liman şehri Pusan'dır (4.108.000). Halkın % 49'u hristiyan, % 47'si Budist, % 3'ü Konfüçyanist'tir; geriye kalan % 1'i de müslümanlarla diğer dinlerin mensupları ve ateistler teşkil eder. Kore'de çoğunluk dini olan Hristiyanlık, 1784'te Katolik ve 1884'te protestan misyonerlerinin yoğun faaliyetleriyle başlamış, zamanla Protestan ağırlıklı bir hristiyanlaşma gerçekleşmiştir. Ülke toprakları yeryüzü şekilleri bakımından Kuzey Kore kadar dağlık değildir; en yüksek yeri 1950 m. yüksekliğindeki Hal-San'dır. Akarsuları kısa ve ulaşım elverişsizdir. Bol yağışlı muson iklim bölgesinde bulunmasının etkisiyle bitki örtüsü gür ve çeşitçe zengindir. Kore sahillerinde birçoğu kayalık ve iskân edilmemiş durumda 3420 kadar ada yer alır. Parlamenter cumhuriyetle yönetilen Güney Kore'nin resmî dili Korece'dir.

Geleneksel olarak Kore yarımadasının güneyi tarım bölgesidir. Bu sebeple bölünmeden önce ikliminin soğukluğundan ve topraklarının verimsizliğinden dolayı kuzey bölgesi tarım bakımından güneye bağlı idi. Buna karşılık bölünmeden sonra endüstri kuruluşlarının çoğunun Kuzey Kore'de kalması dolayısıyla Güney Kore şiddetli ekonomik sıkıntılarla karşılaşmış; 1950'den 1953'e kadar süren Kore savaşı da bu durumu daha fazla kötüleştirdi ve özellikle kuzeyden gelen mülteci akını ekonomik problemleri iyice arttırdı. Hükümet, Amerika Birleşik Devletleri'nin yardımıyla ekonomiyi düze çıkarmaya çalıştı. Tarımda makineleşerek yeni projeler geliştirildi. 1962'den sonra büyük sanayi atılımları yapıldı ve ekonomide ilerlemeler kaydedildi. Devletten büyük destek gören mâmul ürünler ihracatı ülkedeki hafif ve ağır sanayi ürünleri üretimini hızlandırdı. 1990'larda gayri sâfi millî hâsıla Kuzey Kore'ninkinin on beş katına çıktı. Aynı yıllarda Güney Kore balıkçılığı dünyada yedinci sırayı aldı; özellikle açık deniz balıkçılığında büyük atılım yaptı. Madencilikte ise yatakların daha çok Kuzey Kore'de yoğunlaşması sebebiyle Güney Kore yarımadadaki demir ve kömür madenlerinin sadece % 10'una sahiptir. Sanayinin gelişmesine karşılık tarımın ekonomideki payı giderek azalmaktadır. Toplam tarımsal üretimin yaklaşık beşte ikisini pirinç üretimi teşkil eder. Ta-